

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

100 EĞİTİMİN
YÜZYILI

7/34266 Gk 19

Sayı : E-32661919-610-122
Konu : Yazılı Soru Önergelerinin Cevabı

19/11/2025

7/34397 Gk 20

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

7/34899 Gk 25

7/34901 Gk 25

İlgi : a) 07/10/2025 tarihli ve E-43452547-120.07.04-1712094 sayılı yazınız.

7/35010 Gk 28

b) 09/10/2025 tarihli ve E-43452547-120.07.04-1713228 sayılı yazınız.

c) 17/10/2025 tarihli ve E-43452547-120.07.04-1718631 sayılı yazınız.

7/35020 Gk 28

ç) 21/10/2025 tarihli ve E-43452547-120.07.04-1720765 sayılı yazınız.

7/35022 Gk 28

d) 22/10/2025 tarihli ve E-43452547-120.07.04-1720796 sayılı yazınız.

7/35026 Gk 28

Bakanlığımıza İlgi (a-b-c-ç-d)'de kayıtlı yazıyla iletilen İzmir Milletvekili Rahmi Aşkın TÜRELİ'nin 7/34266, Ankara Milletvekili Deniz DEMİR'in 7/34397, Artvin Milletvekili Uğur BAYRAKTUTAN'ın 7/34899, Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk GERGERLİOĞLU'nun 7/34901, İzmir Milletvekili Yüksel TAŞKIN'ın 7/35010, Kütahya Milletvekili Ali Fazıl KASAP'ın 7/35020 ve 7/35022, Kayseri Milletvekili M. Baki ERSOY'un 7/35026, Diyarbakır Milletvekili M. Sezgin TANRIKULU'nun 7/35134, Şırnak Milletvekili Nevroz UYSAL ASLAN'ın 7/35136, Çanakkale Milletvekili İsmet GÜNEŞHAN'ın 7/35141 ile Mardin Milletvekili Beritan GÜNEŞ ALTIN'ın 7/35146 esas numaralı yazılı soru önergeleri incelenmiş olup konuya ilişkin bilgiler Ek'te sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Yusuf TEKİN
Millî Eğitim Bakanı

Ek: Bilgi (52 Sayfa)

7/35134 Gk 29

7/35136 Gk 29

7/35141 Gk 29

7/35146 Gk 29

KOCAELİ MİLLETVEKİLİ ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU'NUN 7/34901 ESAS
NUMARALI YAZILI SORU ÖNERGESİNE İLİŞKİN BİLGİ

Ülkemizde, temel eğitimden ortaöğretime geçişle ilgili iş ve işlemler; “Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği” ile 3/4/2019 tarihli ve 6738897 sayılı “Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretime Geçiş Yönergesi” ve 27/03/2025 tarihli ve 128974880 sayılı “Millî Eğitim Bakanlığı Merkezî Sistem Sınav Yönergesi” hükümleri doğrultusunda yürütülmektedir.

Bu kapsamda, öğrencilerimizin örgün ortaöğretim okullarına geçişi üç farklı yolla gerçekleşmektedir:

a) Merkezî Sınav’la yerleşme: Merkezî Sınav puanı ile öğrenci alan fen liseleri, sosyal bilimler liseleri, Anadolu liseleri, Anadolu imam hatip liseleri, özel program ve proje uygulayan eğitim kurumları ile mesleki ve teknik Anadolu liselerinin Anadolu teknik programlarına Merkezî Sınav puanı üstünlüğüne göre yapılan yerleştirmedir.

b) Yerel/adrese dayalı yerleşme: Okulların türü, kontenjanı ve bulundukları yere göre oluşturulan ortaöğretim kayıt alanı ile öğrencilerin ikamet adresleri, okul başarı puanları ve devam devamsızlık gibi kriterler göz önünde bulundurularak yapılan yerleştirmedir.

c) Yetenek sınavı ile yerleşme: Güzel sanatlar liseleri, spor liseleri ile musiki, hafızlık, geleneksel ve çağdaş görsel sanatlar ve spor programı/projesi uygulayan Anadolu imam hatip liselerine yetenek sınavı puanına göre öğrenci alınmaktadır. Bu okullara, ilan edilen tarihlerde istedikleri okulun yetenek sınavına girmek üzere başvuruda bulunan öğrenciler, sınavlarda başarılı olmaları hâlinde kayıt yaptırabilmektedirler.

Bakanlığımız bu uygulamaları ile öğrencilerin ortaöğretimde eğitim hakkını ilgi, istidat ve kabiliyetlerine göre kullanmaları için fırsat ve imkân eşitliğini sağlamaktadır.

Liselere Geçiş Sistemi kapsamında gerçekleştirilen Merkezî Sınav zorunlu bir sınav değildir. Bu sınava girmek isteyen öğrencilerimizin bir üst eğitim kurumuna geçişlerine ve Merkezî Sınav puanı ile öğrenci alan eğitim kurumlarına hazırlık sürecine destek olmak ve okul dışı kurumlara ihtiyacı ortadan kaldırmak amacıyla okullarımızda ücretsiz olarak destekleme ve yetiştirme kursları açılmakta, bununla birlikte basılı ve dijital materyallerle öğrencilerin bu konudaki ihtiyaçları karşılanmaktadır. Bakanlığımızın ilgili birimlerince hazırlanan eğitim materyalleri öğrencilerimize ücretsiz olarak dağıtılmakta, ayrıca Bakanlığın ilgili çevrim içi platformlarında her öğrencinin erişimine açık şekilde sunulmaktadır. Öte yandan, sınava hazırlık sürecinde okullardaki rehberlik servislerimizce, öğrencilerimiz sınav uygulamaları hakkında düzenli olarak bilgilendirilmekte ve psikolojik hazırbulunuşluklarına yönelik destekleme faaliyetleri yürütülmektedir.

Bakanlığımız tarafından uzun zamandan bu yana her yıl ulusal düzeyde çok sayıda sınav yapılmakta ve bu sayede edinilmiş büyük bir tecrübe ve birikim söz konusudur. Örneğin; 2024 yılında yapılan e-Sınav ve kâğıt kalem sınavlarına katılan aday sayısı 7.519.758 olup bu sınavlar için 40.295 çoktan seçmeli soru üretilmiştir. Toplam 11 sınav için 9.888.553 cevap kâğıdı ve 9.965.015 soru kitapçığı basılmıştır.

Bakanlığımızca gerçekleştirilen tüm sınavların soruları, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen standartlarda hazırlanmaktadır. Bu kapsamda alan uzmanı öğretmenlerden oluşan komisyonlar, “Kırmızı Alan”da bir araya gelerek soruları bireysel ve kolektif olarak hazırlarlar. Bakanlığımızca yapılan Merkezî Sınav’lara yönelik sorular, yalnızca Bakanlığımıza bağlı her tür ve kademedeki resmî okullarda görev

yapan kadrolu öğretmenler tarafından hazırlanmaktadır. Bu öğretmenler, ölçme ve değerlendirme ile soru yazım teknikleri konusunda eğitim almış, alanında tecrübeli ve deneyimli kişilerdir. Hazırlanan her soru akademik ve pedagojik açıdan akademisyenler tarafından, dil ve anlatım ile ölçme ve değerlendirme açısından ise alan uzmanlarınca incelenmektedir. Soru yazım ve geliştirme çalışmaları, internet bağlantısından ve dış iletişimden tamamen izole edilmiş kırmızı alan adı verilen güvenli bölgede gerçekleştirilmektedir. Kırmızı alan, sadece yetkili personelin kontrollü erişimine açıktır. Kırmızı alanlara giriş çıkışlar, yalnızca kartlı sistemlerle değil aynı zamanda parmak izi taraması gibi biyometrik yöntemlerle yapılmaktadır. Tüm erişimler zaman damgalı olarak kayıt altına alınmaktadır. Her kullanıcının hangi saatte, ne kadar süreyle kırmızı alanda kaldığının log kayıtları tutulmaktadır. Sorular, 35 gün boyunca kapalı devre sistemde seçilip aynı yerde basılmaktadır. 7/24 emniyet ve jandarma gözetimi ile dış aktarımı engelleyen fiziksel ve dijital izolasyon uygulanmaktadır. Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğümüz bünyesinde yapılan sınavlar güvenilirlik, geçerlilik ve güvenliğini tescil eden “ISO27001 Bilgi Güvenliği Yönetim Sistemi Belgesi”, “ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi Belgesi” ve uluslararası “Q-mark Belgesi”ne sahiptir. Dolayısıyla, bu aşamada sorulara ulaşılması hiçbir şekilde mümkün değildir.

Merkezî Sınav kapsamında sınav güvenliğinin sağlanmasına yönelik önlemler azami düzeyde alınmaktadır. Bu önlemler sınav öncesi, sınav esnası ve sınav sonrasında olmak üzere üç temel aşamada kategorileşmektedir.

Bu doğrultuda sınav öncesinde, emniyet ve jandarma ile iş birliği içinde tüm sınavlar için güvenlik sağlanmaktadır. Sınav evrakları GPS ile izlenen araçlar ve emniyet görevlileri eşliğinde sınav yapılacak il ve ilçelere ulaştırılmaktadır. İl/ilçelerdeki sınav saklama odalarına ulaşan evraklar 24 saat jandarma/emniyet gözetimi altındadır ve kamera ile izlenmektedir. Sınav günü ise güvenlik kilitli kutular, sınav sabahı emniyet ve nakil görevlileri eşliğinde sınav yapılacak okula taşınmaktadır.

Bunlarla birlikte Valilik/Kaymakamlık Onayı ile İl/İlçe Koordinasyon Kurulu kurulmaktadır. Bu kurullar, sınav evraklarının il/ilçeye ulaşmasından itibaren güvenli bir şekilde saklama odalarına taşınmasını, okullara gönderilmesini ve sonrasında okullardan gelen sınav kutularının saklama odalarında güvenliğini sağlamaktadır. Bu süreçte sınav gününde sınavın kurallara uygun yürütülmesini denetlemek amacıyla il millî eğitim müdürlüğü yöneticileri ve müfettişler Bina Sınav Sorumlusu olarak görevlendirilmektedir. Sınav öncesinde oluşturulan bu kurullar, il/ilçe sınav toplantıları ile uygulama ve denetim sürecini planlamaktadır.

Merkezî Sınav'ın yapılacağı gün il/ilçe saklama odalarında bulunan sınav güvenlik kutuları emniyet görevlileri eşliğinde saklama odasından okullara gönderilmektedir. Sınav günü okullarda bina yöneticisi, bina yönetici yardımcıları, il yetkilisi, emniyet görevlileri ve her salon için 2 görevli bulunmaktadır. Sınav günü sabahı bina yöneticisi başkanlığında sınav oturumlarında görevli personelin katılımıyla toplantı yapılmaktadır. Toplantı sonrasında sınav güvenlik kutularından çıkan kapalı sınav poşetleri salonlarda görevli oturum başkanlarına imza karşılığında teslim edilmektedir. Bu sınav poşetleri açılmadan okula/sınıfa ulaştırılıp salon başkanı tarafından öğrenciler önünde açılmakta ve sınav evrakları öğrencilere dağıtılmaktadır. Sınav bitiminde teslim alınan cevap kâğıtları dönüş zarfına konur ve kapatılır. Kapalı zarflar sınav bina yöneticilerine teslim edilir ve bu zarflar güvenlik kutularına konularak özel seri numaralı kilitlerle kilitlenir. Sınavdan sonra güvenlik kutuları emniyet görevlileri ve nakil görevlileri eşliğinde il/ilçe saklama odalarına geri getirilmektedir. Söz konusu kutular,

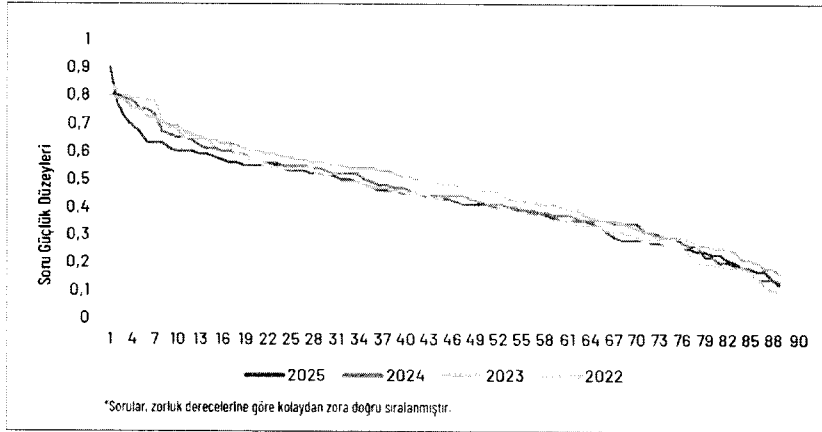
Bakanlıkça görevlendirilen sınav evrakı nakil koruma görevlilerince teslim alınana kadar saklama odaları 24 saat jandarma/emniyet gözetimi altındadır ve kamera ile izlenmektedir.

Sınav sonrasında il/ilçe saklama odalarında bulunan kilitli sınav güvenlik kutuları Bakanlığımıza teslim edilmek üzere teslim alınır ve GPS ile takipli araçlarla emniyet eşliğinde geri gönderilir. Bakanlığımıza gönderilen kutuların güvenlik kilitlerinin kontrolleri yapılarak teslim alınır. Sınav güvenlik kutuları açıldıktan sonra kapalı zarflardan çıkan öğrenci cevap kâğıtlarının kamera kayıtları altında, çift optik okuyucu ile kapalı devrede değerlendirilmesi yapılır. Optik okumadan geçen cevap kâğıtları dijital ortamda kapalı sistemde korunur. Ardından cevap kâğıtları kapalı zarflarda 2 yıl boyunca fiziki olarak saklanmaktadır.

2025 yılı Liselere Geçiş Sistemi kapsamındaki Merkezî Sınav, 15 Haziran 2025 tarihinde yurt içi ve yurt dışındaki okullarımızdaki öğretmen ve idarecilerimizin yoğun gayret ve özverileri ile yukarıda belirtilen önlemlere uygun olarak başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bakanlığımız tüm sınavlarda sınav öncesi, sırası ve sonrasında olmak üzere detaylı güvenlik önlemleri almaktadır. Söz konusu sınavda, 43.707'si güvenlik personeli olmak üzere toplam 324.494 personel görevlendirilmiştir.

Sınava bu yıl 8'inci sınıftaki 1.010.916 öğrenci başvuru yapmış ve bu öğrencilerin 963.142'si sınava katılmıştır. İki oturum hâlinde yapılan sınav; 973 sınav merkezine bağlı 3.938 okuldaki 62.693 salonda gerçekleştirilmiştir. Sınavın birinci oturumunda öğrencilere; sözel alanda 50, sayısal alanda ise 40 soru olmak üzere toplamda 90 soru yöneltilmiştir. Bakanlığımız ilgili birimleri tarafından yapılan analiz sonuçları, son 4 yıl içerisinde gerçekleştirilen Merkezî Sınav'lardaki soruların zorluk derecelerinin birbirine yakın olduğunu göstermektedir. Aşağıdaki tablo "Bu yıl sorular çok zordu." önermesinin hiçbir bilimsel geçerliğinin olmadığını açıkça göstermektedir.

Yıllara Göre Testlerde Yer Alan Soruların Zorluk Düzeyleri

"Son 4 yıla baktığımızda soruların zorluk dereceleri birbirine yakındır.

Bu da 2025 yılındaki sınavın zorluk açısından önceki yıllarla benzerlik gösterdiğini kanıtlamaktadır."

Madde güçlük indeksi, kamuoyunun deyiimi ile sınav zorluk derecesidir.

Bir diğer eleştiri, bu yılki soruların ayırt ediciliği ile ilgilidir. Yapılan analizler sonucunda 2025 yılında gerçekleştirilen Merkezî Sınav'daki tüm testlerin ayırt edicilik düzeyleri 0,4'ün üzerinde olup bu değer, literatüre göre testlerin yüksek ayırt edicilik düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca Merkezî Sınav'daki testlerin güvenilirlik katsayılarına ilişkin verilere bakıldığında tüm testlerin güvenilirlik katsayıları 0,7'nin üzerinde olup bu değer, literatüre göre testlerin güvenilirlik ve iç tutarlılığının da yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, 2025 yılında gerçekleştirilen Merkezî Sınav'ın, zorluk açısından önceki yıllarla

benzerlik gösterdiği ve geçerlik ile güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, 2025 yılı Merkezî Sınav'ı öğrencilerin başarı düzeylerini doğru ve tutarlı bir biçimde ölçmüştür.

Bu çerçevede söz konusu Merkezî Sınav; geçmiş yıllarda olduğu gibi ölçme değerlendirme ilkelerine uygun, şeffaf ve denetime açık bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Sınav sonrası cevap anahtarları yayımlanmış, öğrenciler de soru kitapçıklarını okullarından almışlardır.

LGS kapsamındaki Merkezî Sınav sonuçları 11 Temmuz 2025 tarihinde açıklanmıştır. Sınava katılım oranı % 95,27 olarak gerçekleşmiş ve 719 öğrenci tüm soruları doğru cevaplamıştır. Ortaöğretim kurumları tercih süreci, 14-24 Temmuz 2025 tarihleri arasında tamamlanmıştır.

Söz konusu Merkezî Sınav'ın gerek uygulanması esnasında ve gerekse tamamlanmasını müteakip Bakanlığımıza ulaşan şikayetler ve dile getirilen iddialarla ilgili Bakanlığımızca ivedilikle harekete geçilmiş, Bakanlık müfettişlerinin görevlendirilmesi suretiyle inceleme-soruşturma başlatılmış ve kamuoyu ayrıntılı bir şekilde bilgilendirilmiştir.

Bilinmelidir ki, Merkezî Sınav dâhil tüm sınavların her aşaması Bakanlığımızca büyük bir titizlik ve özenle yürütülmektedir. Öğrencilerimizin, öğretmenlerimizin ve velilerimizin hukukunu ve emeklerini korumak Bakanlığımızın en önemli önceliğidir. Bakanlığımız bu durumu hem görev hem de ahlaki bir sorumluluk olarak telakki etmektedir. Soruların hazırlanmasından sınavın gerçekleştirilmesine kadar tüm süreçlerden sorumlu olan Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğümüz başta olmak üzere tüm birimlerimiz bu konuda olağanüstü titiz ve özenli davranmaktadır.

Merkezî Sınav binalarına görüntü kaydedici cihazların sokulması kesinlikle yasaktır. Sınavlarla ilgili tüm uygulamalar, Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yapılan sınavlarda uygulanan standartlarda yürütülmektedir. Yani, sınav sorularının hazırlanması, baskı, sevk, kapalı alan çalışması, sınav verilerinin işlenmesi, saklanması ve benzeri tüm sınav süreçleri sırasında uygulanan işlemler ve alınan tedbirler tüm aşamalarda Türk Standartları Enstitüsü (TSE) tarafından denetlenmektedir. Bu denetimler sonucuna göre Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğümüz ISO 27001 Bilgi Güvenliği Yönetim Sistemi Belgesi ve ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi Belgesi'ne sahiptir. Bu belgelerin gereği olarak her yıl TSE tarafından dış denetim yapılmaktadır. Ayrıca ilgili genel müdürlüğümüz bu konulardaki hassas çalışmaları neticesinde 2024 yılı Ocak ayında başvurusunu yapıp Nisan ayında ALTE (The Association of Language Testers in Europe/ Avrupa Dil Sınavları Derneği)'nin onayını (Q-mark) alarak uluslararası alanda da geçerliğini tescil etmiş dil sınavı yapmak konusunda yetkilendirilmiştir. Avrupa merkezli dil sınavları üzerine uzmanlardan oluşan bağımsız bir birlik olan ALTE, başvuru sınavların güvenilirliği ve geçerliği konusunda görüş bildirmekte ve tüm standartları karşılayan sınavlara Q-Mark Belgesi vermektedir.

Bu itibarla; söz konusu sınav öncesinde, sırasında ve sonrasında, sınav güvenliğine gölge düşürecek herhangi bir olumsuzluk yaşanmamıştır.

LGS kapsamında yapılan Merkezî Sınav, bir eleme sınavı olmayıp sıralama sınavı mahiyetindedir. Bu bakımdan hangi ilde, kaç öğrencinin tüm soruları doğru cevapladığına ilişkin verilerin sonuçlarla birlikte açıklanmaması işin tabiatına uygun bir tercihtir.

Söz konusu Merkezî Sınav'da tüm soruları doğru cevaplayan 719 öğrencinin yaklaşık % 9'u imam hatip ortaokulu öğrencisidir. 719 öğrencinin 66 farklı ildeki 211 ilçe ve 544 okulda öğrenim gören öğrenciler olması, eğitim politika ve uygulamalarımızın doğruluğunun, kanuni görevimiz olan eğitimde fırsat eşitliğinin tüm öğrenciler açısından adil bir şekilde sağlandığının

ve Bakanlığımızın sınav sürecinde tüm imkânlarıyla öğrencilerimizin ve velilerimizin yanında olduğunun en önemli göstergesidir. Özellikle son iki yılda her ortamda ifade edildiği üzere, öğrencilerimize ders kitaplarından başka kaynağa ihtiyaç duymayacak şekilde eğitim öğretim imkânı sunulmuş ve öğrencilerimizin ihtiyaç hissetmeleri hâlinde öğretmenlerimizden ücretsiz olarak destekleme ve yetiştirme kursu alabilmeleri sağlanmış ve teşvik edilmiştir. Bununla birlikte Bakanlığımızın tüm öğrencilerimizin erişimine açık ve yine ücretsiz olarak sunduğu platformlarında (EBA, MEBİ vb.) sınava hazırlıkla ilgili paylaşılan sorularla Merkezî Sınav'daki soruların birbiriyle benzerliği dikkate alındığında, 719 öğrencinin tüm soruları doğru cevaplama ve bu sayının önceki yıllara göre fazla olması beklenen bir sonuçtur.

Ayrıca 2025 yılı LGS kapsamında gerçekleştirilen Merkezî Sınav'da tüm soruları doğru cevaplayan öğrencilerin okuldaki yazılı not ortalamaları 99,7'dir. 2025 Merkezî Sınav'a katılan ve %1'lik dilimde yer alan öğrencilerin okuldaki performanslarına bakıldığında bu öğrencilerin okul başarı puanları ortalamasının 98,97 olduğu görülmektedir. Bu durum, Merkezî Sınav'da üst başarı dilimlerinde yer alan öğrencilerin aynı zamanda okul başarı puanları ve yazılı not ortalamalarının da yüksek olduğunu kanıtlamaktadır.

2025 Yılı Merkezî Sınav'da tüm soruları doğru cevaplayan öğrenci sayıları illere göre şu şekilde dağılım göstermektedir; Adana 26, Adıyaman 2, Afyonkarahisar 9, Aksaray 5, Amasya 6, Ankara 56, Antalya 36, Aydın 8, Balıkesir 14, Bartın 1, Batman 3, Bingöl 1, Bitlis 1, Bolu 2, Burdur 1, Bursa 20, Çanakkale 6, Çorum 4, Denizli 8, Diyarbakır 10, Düzce 1, Edirne 4, Elazığ 3, Erzincan 2, Erzurum 8, Eskişehir 10, Gaziantep 23, Giresun 3, Gümüşhane 1, Hatay 5, Isparta 6, İstanbul 163, İzmir 49, Kahramanmaraş 10, Karabük 2, Karaman 2, Kastamonu 3, Kayseri 18, Kırıkkale 3, Kırşehir 7, Kocaeli 19, Konya 29, Kütahya 5, Malatya 8, Manisa 8, Mardin 5, Mersin 17, Muğla 4, Muş 2, Nevşehir 3, Niğde 3, Ordu 1, Osmaniye 4, Rize 1, Sakarya 7, Samsun 15, Sivas 5, Şanlıurfa 4, Tekirdağ 8, Tokat 5, Trabzon 11, Uşak 4, Van 3, Yalova 2, Yozgat 1 ve Zonguldak 3.

2025 yılı Merkezî Sınav'da tüm soruları doğru cevaplayan 719 öğrenci, 582 farklı sınav binasında 710 salonda sınava katılmışlardır. Bu sınav binalarında toplam 216.242 öğrenci sınava katılmıştır. Tüm soruları doğru cevaplayan öğrencilerin 544 farklı okulda öğrenim görmesi ve 582 farklı sınav binasında sınava katılmaları, bu öğrencilerin ülke geneline yayıldığını göstermektedir. Bu durum, kamuoyunda yer alan iddiaların tamamen asılsız ve mesnetsiz olduğunu açıkça göstermektedir. Bu yıl gerçekleştirilen Merkezî Sınav'a ilişkin diğer bilgilere <https://odsgm.meb.gov.tr/www/raporlar/kategori/94> adresi üzerinden ulaşmak mümkündür.